

Peruspalvelulautakunta 26.1.2017

Täydentävä ja
ehkäisevä
toimeentulotuki
Ohjeistus 1.1.2017 alkaen

Nämä ohjeet eivät rajoita viranhaltijan oikeutta käyttää harkintaa hänen päättäessään henkilön / perheen oikeudesta toimeentulotukeen.

SISÄLTÖ

1	OIKEUS TOIMEENTULOTUKEEN JA HAKEMISMENETTELY	3
2	PERUSTOIMEENTULOTUKI	4
3	TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI	5
3.1	Alkukalustus ja kodinkoneet	5
3.2	Lapsen erityismenot	6
3.3	Hautajaiskulut	6
3.4	Muut erityisistä tarpeista aiheutuvat menot.....	7
4	EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI	8

1 Oikeus toimeentulotukeen ja hakemismenettely

Perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyvät Kelan hoidettavaksi vuoden 2017 alussa. Toimeentulotukilain muutokset hyväksyttiin eduskunnassa 12.3.2015. Toimeentulotukilakiin tehtiin muutoksia vielä jälkikäteen ja presidentti vahvisti ne 9.12.2016.

Tehdyssä lakimuutoksessa perustoimeentulotuen taso ja myöntämisperusteet pysyvät ennallaan. Toimeentulotuki säilyy viimesijaisena, hakemukseen perustuvana turvana. Kela vastaa itsenäisesti perustoimeentulotukeen liittyvästä harkinnasta. Kela on sitoutunut varmistamaan, että asiakkaat ohjataan sosiaalityön palvelujen piiriin niiden perusteiden mukaan, joista Kela ja kunnat ovat yhdessä sopineet. Vahvistetun lakiesityksen mukaan Kela myös tekee perusosan alennuksiin liittyvän harkinnan ja vastaa asiakkaan ohjaamisesta kunnan sosiaalitoimeen suunnitelman tekemistä varten.

Toimeentulotuen käsittelyajat on lakimuutoksessa säilytetty entisellään. Myös asiakkaan oikeus keskusteluun kunnan sosiaaliviranomaisen kanssa on pysytetty ennallaan. Lisäksi asiakkaalle turvataan uuden lain mukaan mahdollisuus keskustella perustoimeentulotukeen liittyvistä asioista Kelan toimihenkilön kanssa seitsemän päivän määräajassa.

Toimeentulotukihakemus tehdään Kansaneläkelaitokselle, jonka tulee tehdä hakemuksen perusteella päätös perustoimeentulotuesta. Hakemus täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta tehdään kunnan toimielimelle, jos hakija on saanut hakemusta koskevalle ajalle tehdyn päätöksen perustoimeentulotuesta.

Perustoimeentulotuen myöntää hakemuksesta Kansaneläkelaitos Suomessa oleskelevälle hakijalle tai perheelle. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntää hakemuksesta sen kunnan toimielin, jonka alueella hakija tai perhe vakinaisesti oleskelee.

Siltä osin kuin hakija esittää hakemuksessaan sellaisia menoja, joita ei voida ottaa huomioon tehtäessä päätöstä 7 §:n mukaisesta perustoimeentulotuesta, Kansaneläkelaitoksen on toimitettava hakemus viipymättä asiassa toimivaltaiseen kuntaan tehtyään hakemuksen perusteella päätöksen perustoimeentulotuesta.

Kansaneläkelaitoksen on, tarvittaessa yhteistyössä asianomaisen kunnan kanssa, arvioitava, onko asiakkaan täydentävän tai ehkäisevän tuen tarve kiireellinen. Jos tuen tarve arvioidaan kiireelliseksi, Kansaneläkelaitoksen on käsiteltävä hakemus myös perustoimeentulotuen osalta kiireellisenä.

Kunnalla on mahdollisuus myöntää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi poikkeustilanteissa ilman, että asiakkaan oikeutta perustoimeentulotukeen on kyseisenä ajanjaksona päätöksellä arvioitu ja ratkaistu. Tuki myönnetään näissä tilanteissa ehkäisevänä toimeentulotukena. Tämän tyyppinen poikkeus on tilanne, jossa Kansaneläkelaitos ei pysty palvelemaan, mutta henkilölle on turvattava kiireellinen ja välttämätön apu. Tilanteessa on kyse asiakkaan akuutista tilapäisestä taloudellisen tuen tarpeesta, joka ei kiireellisyytensä vuoksi voi odottaa Kansaneläkelaitoksen palveluiden aukioloa. Tämä mahdollistaa toimeentulotuen myöntämisen kunnassa esimerkiksi sosiaalipäivystyksessä Kansaneläkelaitoksen aukioloaikojen ulkopuolella ilman asiakkaan perustoimeentulotukioikeuden arvioita ja päätöstä.

2 Perustoimeentulotuki

Perustoimeentulotuki kattaa toimeentulotuen perusosan ja muut perusmenot toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n ja 7 b §:n mukaisesti. Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja tietoliikenteen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.

Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon:

1) asumismenot

- Vuokra-asunnon menot
- Asumisoikeus- ja osa-omistusasunnon menot
- Omistusasunnon menot
- Muut asumismuodot
- Asumiseen ja olosuhteisiin liittyvät erityistarpeet
- Muuttoon liittyvät menot
- Vuokravakuudet
- Taloussähkö
- Kotivakuutus

2) muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot;

- Julkisen terveydenhuollon asiakasmaksut
- Yksityisen terveydenhuollon kustannukset
- Suun ja hampaiden hoitoon liittyvät menot
- Silmälasit ja piilolinssit
- Julkisen terveydenhuollon matkakustannukset
- Lääkkeet ja muut apteekista ostettavat valmisteet

3) Lasten päivähoitomenot ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan menot;

- Lapsen tapaamisesta lapsen kanssa eri taloudessa asuvalle vanhemmalle aiheutuvat menot siltä osin, kun ne perustuvat kunnan toimielimen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen;

4) Välttämättömän henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot.

5) Opiskeluun liittyvät erityiset menot

Tarkemmat perustoimeentulotuessa huomioitavat menot löytyvät Kelan toimeentulotukiohjeesta. (http://www.kela.fi/kelan-etuusohjeet_ohjeet-etuuksittain)

3 Täydentävä toimeentulotuki

Täydentävän toimeentulotuen myöntämisestä huolehtii kunta. Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuviin, toimeentulotuen turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi katsottuihin menoihin.

Toimeentulotuesta annetun lain 7 c §:n mukaisesti täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat:

- 1) muut kuin 7 a ja 7 b §:ssä tarkoitetut asumisesta aiheutuvat menot; sekä
- 2) henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot.

Lähtökohtaisesti kunnalla on erittäin laaja harkintamahdollisuus sen suhteen, mihin menoihin se katsoo olevan perusteltua myöntää täydentävää ja ehkäisevää tukea.

Täydentävänä toimeentulotukena voidaan ottaa huomioon sellaisia menoja, jotka luonteensa puolesta ovat vain täydentävällä toimeentulotuella katettavia. Tällaisia menoja voivat olla:

1. alkukalustus ja kodinkoneet
2. lapsen erityismenot
3. hautajaiskulut

Hakijalla saattaa olla myös sellaisia menoja, jotka kuuluvat lähtökohtaisesti toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin, mutta jotka henkilön tai perheen erityisen tilanteen vuoksi ovat niin suuria, ettei laskennallisesti määräytyvä perusosa riitä niitä kattamaan.

4. muut erityisistä tarpeista aiheutuvat menot

3.1 Alkukalustus ja kodinkoneet

Kodin sisustamiseen, kodinkoneisiin ja huonekaluihin liittyviä menoja on mahdollista hakea täydentävänä toimeentulotukena kunnasta. Toimeentulotukea voidaan myöntää välttämättömiin kodin tarvikkeisiin. Huoneiston kalustamista ja kodin välttämättömiä tarvikkeita varten voidaan huomioida kertaluonteisesti alkuavustuksena:

- yksin asuva enintään 270 euroa
- aviopari/avopari enintään 320 euroa
- aviopari/avopari, joilla lapsia enintään 420 euroa
- yksinhuoltaja enintään 440 euroa

Alkuavustus voidaan myöntää henkilölle, joka on ollut pitkään asunnottomana ja/tai on toimeentulotuen pitkäaikais- tai toistuvaisasiakas, ja jolla ei ole lainkaan kodin irtaimistoa tai tarvikkeita ja voidaan ennakoida, että hänellä ei ole myöskään mahdollisuutta hankkia kodin irtaimistoa lähiaikoina. Alkukalustus sisältää sängyn, keittiöpöydät ja tuolit, vuodevaatteet, ruokailuvälineet, verhot, matot ja valaisimet. Ensisijassa kysytään aina ensin kierrätyskeskuksesta.

Jääkaappi hyväksytään vain, jos asunnosta puuttuu jääkaappi ja asukkaan on se itse hankittava. Hankintahinta hyväksytään edullisimman vaihtoehdon mukaan. Selvitetään ensin mahdollisuus hankkia käytetty jääkaappi. Hyväksytään enintään 285 euroa.

Pesukone hyväksytään vain lapsiperheille, edellyttäen, että talossa ei ole pesutupaa. Hyväksytään enintään 300 euroa. Muille pesukonetta ei myönnetä, ellei se ole hakijan kokonaistilanteen kannalta välttämätöntä.

Pölynimuri hyväksytään vain lapsiperheille, tai jos se on terveydellisistä syistä välttämätön. Hyväksytään enintään 75 euroa.

Ei huomioida:

- televisiota
- puhelinta tai sen siirtomaksuja
- pakastinta
- digisovitinta

3.2

Lapsen erityismenot

Lapsen harrastusmenot

Lasten harrastusten tukemiseen voidaan huomioida toimeentulotuen pitkäaikais- ja toistuvaisasiakkaana olleelle perheelle tai muutoin pitkään vähäisillä tuloilla (perheen tulot ylittäneet vain niukasti toimeentulotukinormit) olleille perheille erityisellä harkinnalla. Tuetaan yhtä kohtuuhintaista harrastusta ja välinehankintoja harkinnan mukaan. Kohtuuhintaisena harrastuksena voidaan pitää 500 €/vuosi.

Lasten vaunut ja rattaat

Lasten tarvikkeet: kokonaiskustannuksiin enintään 250 euroa. Yksittäisinä hankintoina:

- lastenrattaat, hyväksytään enintään 90 euroa
- lastenvaunut/yhdistelmä rattaat, hyväksytään enintään 220 euroa
- lasten sänky, hyväksytään enintään 70 euroa
- lasten turvakaukalo/-istuim, hyväksytään enintään 150 euroa

Lasten polkupyörään hyväksytään enintään 120 euroa. Alle kouluikäiselle pyörä myönnetään ainoastaan lastensuojelullisista syistä. Polkupyörä myönnetään vain yhden kerran.

3.3 Hautajaiskulut

Hautauskustannuksina huomioidaan kohtuulliset kustannukset siltä osin kuin vainajan jättämät varat eivät riitä hautajaiskuluja kattamaan. Pesän varat tulee tarkistaa aina ennen päätöksentekoa perunkirjasta. Huomio tulee kiinnittää pesän varojen/velkojen lisäksi pankin saldotodistukseen kuolinpäivänä. Hautajaiskulut ovat ensisijaisesti maksettavia muihin velkoihin nähden.

Hautajaismenoja hyväksytään paikallisten yritysten tekemien tarjousten perusteella tapauskohtaisesti, kuitenkin korkeintaan 650 euroa; polttohautauksessa 750 euroa.

Tukea myönnetään vasta perunkirjoitusten jälkeen. Tukea laskettaessa huomioidaan vainajan ja puolison tulot. Hautajaismenoina hyväksytään arkku, kukkalaite ja vainajan vaatteet.

Lähiomaisen kuoltua voidaan myöntää kukkavihkoon enintään 40 euroa sekä harkinnalla matkakulut hautajaisiin (jos toisella paikkakunnalla). Lähiomaisiksi lasketaan puoliso, lapset ja lasten perheet, vanhemmat, isovanhemmat ja sisarukset.

Toimeentulotukea *ei myönnetä*: vaatemenoihin, muistotilaisuuteen, lehti-ilmoitukseen eikä hautajaismatkoihin muutoin kuin lähiomaiselle erityisen harkinnan perusteella.

Hautausavustuksesta tehdään aina perintä mm. mahdollisten veronpalautusten varalta, perintä kannattaa tehdä kuolinvuonna ja sitä seuraavana vuonna.

3.4 Muut erityisistä tarpeista aiheutuvat

menot Erityisistä tarpeista aiheutuvat

vaatehankinnat

Vaatemenot sisältyvät perusosaan, eikä niihin pääsääntöisesti myönnetä erikseen toimeentulotukea. Mikäli henkilöllä on sellaisia erityisiä vaatekuluja, jotka eivät kuulu perusosalla katettaviin menoihin, ne voidaan huomioida menona täydentävän toimeentulotuen laskelmassa. Hakijan tulee esittää erityisistä tarpeista ja haettavista kuluista selvitys ja kustannusarvio ja tarvittaessa viranomaisen lausunto.

Naisten romanihameeseen myönnetään enintään 420 euroa joka kolmas vuosi. Tämä summa otetaan laskelmassa huomioon menona. Muu romaninaisen vaatetus, kuten röijyt ja puserot kuuluu perusosalla katettaviin menoihin kuten myös miesten romanivaatetus. Ennen avustuksen myöntämistä tulee selvittää hakijan mahdollisuus säästää hame vähitellen. Toimeentulotuen myöntäminen edellyttää toimeentulotuen pitkäaikais- tai toistuvaisiasiakkuutta.

Sairaudesta tai ruoka-aineyliherkkyydestä johtuvat tavanomaista suuremmat ravintokulut

Asiakkaalle, jolla on todettu keliakia, voidaan maksaa korvauksena 24e/kk täydentävänä toimeentulotukena. Asiakkaan tulee esittää lääkärintodistus tai Kelan päätös, jolla aiemmin saanut Kela-korvauksen.

Edunvalvontaan liittyvät palkkiot

Edunvalvontapalkkioon/maistraatin tilintarkastusmaksuun myönnettävä toimeentulotuki on täydentävää toimeentulotukea. Se huomioidaan täysimääräisenä menona erääntymiskaudena. (KHO:2008:85)

Sakot

Sakkoja ei huomioida toimeentulotuen laskelmassa. Sakko voi olla perusteltua maksaa ehkäisevänä toimeentulotukena vain lastensuojelullisista syistä. Asia käsitellään aina sosiaalityöntekijöiden palaverissa.

Opiskelusta aiheutuvat kulut

Opiskelijoiden terveydenhuoltomaksut ovat julkista terveydenhoitoa ja otetaan menoina huomioon perustoimeentulotuessa. Yliopistojen jäsenmaksuihin sisältyy terveydenhoitomaksu, jonka osuus otetaan myös menona huomioon.

Opiskelusta aiheutuvia erityisiä menoja voi olla mahdollista kattaa täydentävällä toimeentulotuella. Opiskelukustannukset, kuten lukukausimaksut, pääsyko- ja ylioppilaskirjoitusmaksut ja opiskeluvälineet, kuuluvat täydentävän toimeentulotuen piiriin, jonka käsittelee kunta.

Opiskelusta aiheutuviin menoihin esim. oppikirjoihin, tarvikkeisiin, työvaatteisiin, jne. voidaan myöntää toimeentulotukea, mikäli hakija/ perhe on pitkäaikainen toimeentulotukiasiakas. Lukukauden aikana tarvittavista kirjoista on toimitettava selvitys. Pääsykokeisiin liittyviin maksuihin ja niihin liittyviin mahdollisiin matkakustannuksiin voidaan myöntää pitkäaikaiselle toimeentulotukiasiakkaalle pääsääntöisesti yksi pääsykoemaksu sekä matkustuskulut edullisimman vaihtoehdon mukaisesti.

Lapsen tapaamisesta aiheutuvat menot

Alle 18-vuotiaan oikeus tavata vanhempansa turvataan viime kädessä myöntämällä tarkoitusta varten perustoimeentulotukea. Tukea tapaamisiin myönnetään sen mukaan kuin tapaamisista on vanhempien kesken kunnan sosiaali-huollosta vastaavan toimielimen vahvistamalla sopimuksella

sovittu tai tuomioistuimen päätöksellä määrätty. Huomioitaviksi tulevat siten lyhyempien tapaamisten ohella myös esimerkiksi loma- aikoina toteutuvasta lapsen luonapidosta aiheutuvat menot. Näitä menoja voisivat olla matkoista aiheutuvat menot pääsääntöisesti edullisinta matkustustapaa käyttäen sekä lapsen ravintomenot. Matkustustavan osalta on otettava huomioon lapsen ikä- ja kehitys-taso. Sopimuksen ylittäviä kuluja ei korvata mutta ne voivat kuitenkin tulla huomioitaviksi esimerkiksi kunnan myöntämänä täydentävänä toimeentulotukea.

Jos edellä mainittua kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen vahvistamaa sopimusta tai tuomioistuimen päätöstä ei ole, Kela ohjaa hakijaa hakemaan lapsen tapaamisesta aiheutuvia menoja kunnasta täydentävänä toimeentulotukena. Myös silloin, jos lapsi on yli 18-vuotias ja tarvitsee erityistä huolenpitoa esimerkiksi kehitysvammaisuudesta johtuen, kunta voi myöntää toimeentulotukea joko ehkäisevänä tai täydentävänä.

Asumiskustannukset

Asumisoikeus- ja osaomistusasunto ovat verrattavissa vuokra-asuntoon. Asumisoikeusasunnossa ja osaomistusasunnossa huomioon otettavia asumis-menoja ovat kuukausittaiset vuokran kaltaiset menot, joista käytetään nimityksiä käyttövastike, hoito- ja / tai hallintovastike sekä erikseen maksettavat lämmitys- ja vesimaksut sekä saunamaksu 1 kerta/viikko. Osaomistusasunnon pääomavastiketta ei lueta perustoimeentulotuessa hyväksytyksi asumismenoksi. Myöskään osaomistukseen oikeuttavan osamaksun maksamista varten otettujen lainojen korkoja ei hyväksytä perustoimeentulotuessa asumismenoina. Ne voidaan ottaa huomioon kunnan harkinnan mukaan muina asumismenoina täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä.

4 Ehkäisevä toimeentulotuki

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää muun muassa tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, asumisen turvaamiseksi, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevä toimeentulotuki on suunnitelmallisen sosiaalityön väline akuutteihin kriisitilanteisiin tai niiden ehkäisemiseen. Tukea voidaan myöntää siis myös henkilölle/perheelle, joka ei muutoin olisi toimeentulotukeen oikeutettu, mikäli ennalta ehkäisevän tuen myöntämisellä voidaan esimerkiksi ehkäistä pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden syntyminen. Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen edellyttää pääsääntöisesti palvelutarpeen arviointia.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää yleensä tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, koulutuksen loppuun suorittamiseen työmarkkina-aseman parantamiseksi, työllistymistä tukevan uuden pätevyyden tai ammatin saamiseksi, asumisen turvaamiseksi rästivuokriin, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkempia myöntämisperusteita ja tuen euromääräisiä rajoja ei ole tarkoituksenmukaista tarkemmin määrittellä, koska ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen perustuu yksilökohtaiseen harkintaan eikä sitä myönnetä kaavamaisesti.